

بنادر ایران

در رأس خلیج فارس

جغرافیا و جغرافیای تاریخی بنادر خرمشهر و آبادان

معصومه بادنج

سرشناسه

: بادنچ، معصومه، ۱۳۵۰ -

عنوان و نام پدیدآور

: بنادر ایران در رأس خلیج فارس شامل جغرافیا و جغرافیای تاریخی نواحی و بندر خرمشهر و آبادان / تألیف معصومه بادنچ.

مشخصات نشر

: تهران: انتخاب، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری

: ۲۱۵ ص.

شابک

: 978-600-7326-95-4

وضعیت فهرست نویسی

: فیبا

موضوع

: بندرها -- ایران -- تاریخ

موضوع

: Harbors -- Iran -- History

موضوع

: خرمشهر -- تاریخ

موضوع

: Khorramshahr (Iran) -- History

موضوع

: آبادان -- تاریخ

موضوع

: Abadan (Iran) -- History

رده بندی کنگره

: ۱۳۹۵ ۲۱۳۰۵۵۲/ب ۹

رده بندی دیویی

: ۷۲۰/۹۲۰

شماره کتابشناسی ملی

: ۳۱۳۷۹

نشر انتخاب

ناشر دانشگاهی و عمومی

بنادر ایران در رأس خلیج فارس

معصومه بادنچ

| حروفچینی نوژن گرافیک | چاپ و صحافی صدف چاپ

| چاپ اول ۱۳۹۵ | شمارگان ۱۰۰ جلد |

| شابک ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۲۶-۹۵-۴ |

حق چاپ محفوظ است

خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری، شماره ۱۲۶، طبقه چهارم

nashreentekhab.com

nashreentekhab@gmail.com

اهمیت و اعتبار مطالعات جغرافیایی تاریخی در میان دانشمندان هر کشوری را می‌توان از طریق مرور و بررسی مطالعات انجام شده و البته انتشار این مطالعات شناخت. مطالعات جغرافیایی تاریخی در ایران چندان شناخته و شناسانده نشده و در یکصد سال اخیر، بجز توجه مغتنم چند دانشمند بزرگ مانند دکتر محمدحسن گنجی استاد ممتاز دانشگاه تهران و دکتر خسرو خسروی آذربایجانی، از محققان بنام در تألیف مقالات جغرافیای تاریخی، همپای توسعه علمی کشور مورد توجه قرار نگرفته است. از این رو بدیهی است که اثر فاخر و قابل قبول در تراز جهانی در باره جغرافیای تاریخی ایران یا نواحی این سرزمین دارای سابقه تمدنی سکوه، فراهم نشده و هنوز مطالعات و پژوهش‌های شرق‌شناسان مرجع عمده کشور بشمار می‌رود. در این اژه چند نکته قابل ملاحظه است. نخست، برخلاف انتظار رایج، مطالعات جغرافیای تاریخی در کشور عمدتاً از سوی افرادی صورت گرفته که تخصص لازم در این زمینه را ندارند و اغلب بر علاقه شخصی با اهتمام عمومی در تدوین تاریخچه یا سرگذشت شهرها و بناها و مطالعات عمومی جغرافیای تاریخی تلاش نموده‌اند. تلاش‌های این گروه‌ها گرچه در دهه‌های اخیر گسترده شده، فاقد درون‌مایه و جوهر علمی جغرافیای تاریخی است و بیشتر ارزش عمومی دارد. در متأسفانه استادان جغرافیا پس از انقلاب اسلامی و بویژه استادان جوان در سالهای اخیر، نداشتن درموضوع جغرافیای تاریخی نشان نداده‌اند. محققان رشته تاریخ در این اثنا تا حدودی علاقمند نشان داده و تلاش‌هایی در جغرافیای تاریخی داشته‌اند. با این همه اعتقاد نداریم که این است که همانند معتبرترین مطالعات استادان قدیم کشور و نیز تحقیقات ارزشمند مدرن در ریات معتبر جهانی، بهترین و عمیق‌ترین تحقیقات جغرافیای تاریخی از سوی محققان جغرافیایی قابل انجام است. برای مثال از نشریه معتبر *Historical Geographic* می‌توان نام برد که مقالات تحقیقی آن غالباً از سوی جغرافیادانان نوشته می‌شود و دارای ارزش علمی در تراز جهانی است. سوّم، روش‌شناسی مطالعات جغرافیای تاریخی نیازمند تلاش جدی محققان علاقمند علوم جغرافیایی و اشاعه آن در میان دانشجویان جغرافیا در هر گرایش و تخصص

است. لازمه این اهتمام توجه دروس جغرافیای تاریخی در دانشگاهها و انجام پژوهشهای دانشگاهی در این عرصه است. بهر حال کم توجهی محققان رشته جغرافیا به تحقیقات جغرافیای تاریخی در حال حاضر از سوی محققان سایر رشته‌ها در حال پیگیری است.

بنابر تجارب تحقیقات جغرافیای تاریخی، مناسب‌ترین الگوی مطالعاتی در این عرصه، تحقیقات ناحیه‌ای جغرافیای تاریخی است. از این رو در کتاب حاضر بر این الگو تأکید شده و ناحیه شمالی خلیج فارس با عبارت ترجیح داده شده «بنادر ایران در رأس خلیج فارس» به عنوان یکی از کهن‌ترین مناطق سرزمین ایران مدنظر قرار گرفته است. کتاب با رویکرد و اصالت جغرافیایی نگارش شده و در جغرافیای تاریخی ناحیه، جریان نوشتار بر مبنای محور جغرافیای استحکام یافته است. بنابراین در فصل اول کتاب شناخت جغرافیایی منطقه خرمشهر و آبادان و در فصل دوم مطالعات جغرافیای طبیعی با رویکرد نگاه به گذشته ذکر شده است. در فصل سوم تحولات ناحیه در دوره باستان و در فصل چهارم ناحیه آبادان و در فصل پنجم ناحیه خرمشهر در دوره‌های مختلف تاریخی مطالعه شده است. در نهایت در فصل ششم تحولات اخیر این دو شهرستان آمده است. در تدوین کتاب، تلاش مولف بر این بوده است که از منابع دست اول و معتبرترین مستندات در دسترس استفاده شود تا ضمن غنای ارجاع و استناد منابع به مخاطبان بویژه جوانان و خوانندگان تیزبین معرفی شود. این کتاب خالی از اسناد نیست. تحقیقات بعدی در این راه را می‌طلبید.

معصومه حبیبی

تهران - ۲۸ آبان ۱۳۹۵

« فهرست مطالب »

۱۱	فصل اول:
۱۱	شناخت جغرافیایی منطقه خرمشهر و آبادان
۱۲	خوزستان و موقعیت بنادر آن
۱۶	آغاز شهر نشینی در خوزستان و بنادر آن
۲۱	بررسی مناسبات و روابط آبادان و خرمشهر
۲۳	بافت جمعیتی آبادان و خرمشهر
۲۴	تاریخ نوایف آبادان و نواحی خرمشهر و آبادان در جنوب خوزستان
۲۹	منابع فصل اول
۳۱	فصل دوم:
۳۱	جغرافیای طبیعی منطقه آبادان و خرمشهر
۳۲	زمین شناسی
۳۴	اقلیم
۳۶	منابع آبی
۳۶	کارون
۳۹	وجه تسمیه
۴۰	کارون در متون مقدم
۴۱	وجه تسمیه
۴۴	اروند رود
۴۵	وجه تسمیه
۴۹	اهمیت استراتژیک اروندرود و اختلافات مرزی
۵۰	عهدنامه ایزرروم
۵۳	مقاله نامه اسلامبول درباره اروندرود و تحدید حدود
۵۶	متن عهدنامه سرحدی بین ایران و عراق درباره اروندرود
۶۵	راهنمایان ایرانی کشتی ها در اروندرود

۶۷	نهر عضدی
۶۸	نهر خَین
۶۹	رودخانه بهمنشیر
۷۲	منابع فصل دوم

۷۷	فصل سوم :
۷۷	تاریخ آبادان و خرمشهر در دوره باستان
۷۸	منطقه میسان و دشت میشان در ایران باستان
۸۱	شهر - راکس استان و انطباق آن با خرمشهر
۸۵	منطقه میسان و دشت میشان در دوره اسلامی
۸۸	منابع فصل سوم

۹۳	فصل چهارم :
۹۳	معرفی شهرستان و شهر آبادان در دوره های مختلف تاریخی
۹۴	عبادان شهر مقدس
۹۶	وجه تسمیه عبادان
۹۸	عبادان نگهبان خلیج فارس
۹۹	جزیره الخضیر و مقام خضر نبی
۹۹	رباط و مرابطه در عبادان
۱۰۰	خَشَبَات
۱۰۳	عبادان مرکز تجمع عابدان مشهور جهان اسلام
۱۰۳	اقتصاد شهر عبادان
۱۰۴	روند زوال و ویرانی عبادان
۱۰۵	جزیره آبادان
۱۰۷	شکل گیری شهر آبادان کنونی
۱۰۸	روند تحولات توسعه شهر آبادان در سالهای پس از شکل گیری

۱۱۰	معرفی شهرستان آبادان
۱۱۲	شهرستان آبادان در تقسیمات کشوری
۱۱۴	شهر و بندر اروندکنار
۱۱۴	موقعیت جغرافیایی و اهمیت شهر و بندر آبادان
۱۱۶	یافت کالبدی شهر آبادان
۱۱۷	تحولات جمعیتی آبادان
۱۱۸	کشاورزی در آبادان
۱۲۰	سایه ر آبادان
۱۲۰	پالایشگاه آبادان
۱۲۲	تأسیسات تروشیمن آبادان
۱۲۳	نیروگاه گازی آبادان
۱۲۳	گمرک آبادان
۱۲۴	فرودگاه بین المللی آبادان
۱۲۴	تحولات تاریخی شهر آبادان
۱۲۴	آبادان در اشغال انگلستان ۱۹۱۴-۱۹۲۰ (۱۱-۱۲۹۹ هجری قمری)
۱۲۵	آبادان در جریان ملی شدن صنعت نفت
۱۳۴	آثار تاریخی و فرهنگی آبادان
۱۳۴	مقام خضر نبی
۱۳۴	قدمگاه امام رضا علیه السلام
۱۳۵	آرامگاه سید عباس
۱۳۵	مسجد رنگونی ها
۱۳۵	کلیسای سورپ کاراپت
۱۳۵	دانشکده نفت
۱۳۶	موزه آبادان
۱۳۶	موزه تنوع زیستی
۱۳۶	موزه هنرهای معاصر

۱۳۶.....	سینما نفت آبادان.....
۱۳۷.....	سینما رکس آبادان.....
۱۳۷.....	گلزار شهدای آبادان.....
۱۳۸.....	منابع فصل چهارم.....

۱۴۵.....	فصل پنجم.....
۱۴۵.....	رسم شهرستان و شهر خرمشهر در دوره های مختلف تاریخی.....
۱۴۶.....	وجه تسمیه خرمشهر.....
۱۴۶.....	معرفی شهرستان خرمشهر.....
۱۴۸.....	موقعیت - اقلیم و آب و هوا - آب و هوا و بندر خرمشهر.....
۱۵۰.....	بافت کالبدی شهر خرمشهر.....
۱۵۱.....	تاسیسات بندری خرمشهر.....
۱۵۳.....	تحولات جمعیتی شهر خرمشهر.....
۱۵۴.....	اقتصاد خرمشهر.....
۱۵۵.....	راه آهن و تاثیر آن در توسعه اقتصادی خرمشهر.....
۱۵۶.....	خرمشهر از اسکندریه تا بهمن اردشیر.....
۱۵۷.....	شهر بیان.....
۱۵۷.....	کوت المحمره یا محمره.....
۱۵۸.....	خرمشهر بندر آزاد تجاری.....
۱۵۹.....	محمره جدید و محمره عتیق.....
۱۶۰.....	بندر خرمشهر مهمترین بندر تجاری در رأس خلیج فارس.....
۱۶۲.....	خرمشهر بندر زیبای خاورمیانه.....
۱۶۲.....	جنگ انگلیس و ایران در خرمشهر یا جنگ محمره.....
۱۶۸.....	خرمشهر پس از جنگ انگلیس و ایران تا پایان دوره قاجار.....
۱۷۰.....	خرمشهر در دوره پهلوی.....
۱۷۳.....	منابع فصل پنجم.....

۱۷۷	فصل ششم:.....
۱۷۷	خرمشهر و آبادان پس از انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی هشت ساله عراق با ایران
۱۷۸	خرمشهر در جریان جنگ تحمیلی عراق با ایران
۱۸۱	آزادسازی خرمشهر
۱۸۴	آبادان در جریان جنگ تحمیلی عراق با ایران
۱۹۲	میزان خسارات خرمشهر و آبادان در جریان جنگ تحمیلی
۱۹۳	رشد و توسعه خرمشهر و آبادان پس از جنگ تحمیلی
۱۹۳	بازرسی آبادان و خرمشهر پس از جنگ
۱۹۴	ایجاد منطقه ویژه اقتصادی خرمشهر
۱۹۵	معرفی منطقه آزاد اروند
۱۹۶	تاریخچه ایجاد منطقه آزاد اروند
۱۹۶	دلایل انتخاب منطقه آزاد اروند
۲۰۰	منابع فصل ششم
۲۰۱	فهرست منابع